

Vaikutusten arviointi Mielenterveys- ja päihdepalveluiden uudistus

Osallistamisvaiheen yhteenvedo

Osallistamisvaihe koostui keskustelutilaisuuksista, kyselyistä sekä lausunnoista.

- **Tavoitettavuus.** Sidosryhmätilaisuudet tavoittivat yhteensä noin 184 henkilöä. Asukastilaisuuteen osallistui 23 henkilöä ja henkilöstötilaisuuksiin yhteensä 260 henkilöä. Lausuntoja saapui 35 kappaletta. Asukas- ja sidosryhmäkyselyyn vastasi 248 henkilöä ja henkilöstökyselyyn 590 henkilöä.
- **Lausunnot.** Mielenterveys- ja päihdepalveluiden uudistuksesta pyydettiin lausuntoja ajalla 20.1.-15.2.2026. Aluehallituksen päätöksen mukaisesti lausuntopyynnöt lähetettiin hyvinvointialueen lautakuntiin, jaostoihin, lakisääteisiin ja vapaaehtoihin vaikuttamistoimielimiin sekä aluevaltuustoryhmille ja Pohjois-Savon kuntiin ja Pohjois-Savon liittoon. Lisäksi Itä-Suomen Poliisilaitokselle, Itä-Suomen yliopistolle sekä Ammattikorkeakoulu Savoniaan lähetettiin sähköposti, jossa pyydettiin huomioimaan uudistusehdotus ja mahdollisuus lausua uudistusehdotuksen sisällöistä. Lausuntoja tuli yhteensä 37 kappaletta.
- **Keskustelutilaisuudet.** *Sidosryhmätilaisuuksia* järjestettiin yhteensä viisi (5) kappaletta, joista kaikki järjestettiin Teams-etäyhteyden kautta. Uudistamissisältöjä käsiteltiin myös esim. nuorisovaltuuston läsnäkokouksessa. *Asukastilaisuus.* Keskustelutilaisuus alueen asukkaille järjestettiin 26.1.2026 klo 18 20 Teams-yhteydellä. *Henkilöstötilaisuuksia* järjestettiin yhteensä neljä (4) kappaletta: Yksi koko henkilöstön yhteinen Teams-tilaisuus ke 14.1.2026 sekä hybriditilaisuudet lisämessä (22.1.2026), Kuopiossa (23.1.2026) ja Varkaudessa (27.1.2026).
 - Keskusteluissa korostuivat henkilöstöresurssit ja jaksaminen, palvelujen rakenteen ja ketjujen selkeyttäminen sekä eri toimijoiden, esimerkiksi järjestöjen, yritysten, poliisin ja sosiaalihuollon, yhteistyö. Liikkuvat palvelut nousivat laajasti esiin eri palvelualoilla. Lisäksi puhuttiin selviämishoitoasemista, psykogeriatrisista palveluista, erityisasumisesta, lasten ja nuorten palveluista, paikkakuntakohtaisista eroista sekä tilaratkaisuista.

Lausuntojen ja asukas- ja sidosryhmäkyselyn käsittelyssä on hyödynnetty Copilot-tekoälytyökalua. Henkilöstökyselyn käsittelyssä on hyödynnetty HowSpace-alustan sisällä olevaa tekoäly-työkalua.

Lausuntojen yhteenveto

- Mielenterveys- ja päihdepalvelut muodostavat läpileikkaavan kokonaisuuden, joka vaikuttaa laajasti hyvinvointialueen palvelutoimintaan. Ne kytkeytyvät terveydenhuollon palveluiden lisäksi muun muassa perhepalveluiden universaaleihin palveluihin, kasvatus- ja perheneuvontaan ja lastensuojeluun. Lisäksi palveluilla on keskeinen yhdyspinta kuntien sivistys- ja nuorisotoimen palveluihin, hyte-toimintaan sekä järjestöihin
- Uudistusta pidettiin kokonaisuutena tarpeellisena ja ajankohtaisena, sillä se vastaa alueen korkeaan sairastavuuteen, kasvavaan mielenterveys- ja päihdepalveluiden kysyntään sekä palvelujärjestelmän hajanaisuuteen. Aikuisten perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelujen yhdistäminen nähdään mahdollisuutena parantaa hoitoketjujen sujuvuutta, kunhan samalla varmistetaan, ettei synny uusia raja-aitoja muiden palveluiden suuntaan.
- **Uudistuksen tavoitteet** – integraatio, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus – ovat kannatettavia sekä palvelujen hajanaisuuden tunnistaminen ja korjaaminen on myönteistä.
- **Keskeiset myönteiset näkökulmat.** Sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyön vahvistaminen hyödyttää asiakkaita. Varhainen tuki lähellä asiakkaan arkea vähentää raskaampien palvelujen tarvetta. Perustason mielenterveys- ja päihdepalvelujen vahvistamista pidettiin oikeansuuntaisena ja vaikuttavana. Samanaikaisesti tulee kuitenkin huomioida erityistason palvelujen säilyttäminen ja kehittäminen.
- **Keskeiset huolenaiheet ja kehittämistarpeet.** Uudistuksen toimeenpano vaatii selkeää vastuunjakoa ja osaamisen systemaattista vahvistamista. Palveluiden saavutettavuus on turvattava myös reuna-alueilla. Muutoksessa on varmistettava, että palvelupolut ovat selkeitä ja katkeamattomia perustasolta erityistasolle ja takaisin. Ennaltaehkäisy ja varhainen tuki tulee nostaa keskiöön sekä matalan kynnyksen ja anonyymien palvelujen saatavuus on turvattava.
- **Päihdetyön** tulee olla näyttöön perustuvaa ja huomioida eri asiakasryhmät, kuten perheet, ikääntyneet ja vammaiset. Yhdyspinnat kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa on kuvattava ja yhteistyöhön sitouduttava.
- **Yhteenveto.** Uudistusta pidetään välttämättömänä ja tarpeellisena, mutta sen onnistuminen edellyttää vahvaa integraatiota, selkeitä rakenteita, riittäviä resursseja ja tiivistä yhteistyötä kuntien ja järjestöjen kanssa. Asiakkaan näkökulmasta palvelujen tulee muodostaa eheä kokonaisuus, jossa hoitopolut ovat sujuvia ja tuki saavutettavaa. Uudistuksen tavoitteet – palveluiden integraatio, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus – ovat kannatettavia sekä palvelujen hajanaisuuden tunnistaminen ja korjaaminen on myönteistä

Henkilöstökyselyn yhteenveto

- **Vahvuudet ja huolet uudistuksessa.** Vastauksissa korostui peruspalveluiden vahvistaminen ja resurssien tasaisempi jakautuminen, minkä koettiin parantavan hoitoon pääsyä ja vähentävän erityispalveluiden tarvetta. Yhteistyön helpottuminen ja palveluiden integrointi eri tasoilla olivat keskeisiä vahvuuksia, jotka mahdollistavat asiakaslähtöisemmän ja tehokkaamman hoidon. **Huolet uudistuksessa.** Yhteenvetona voidaan todeta, että keskustelussa nousi vahvasti esillä huoli palveluiden saatavuudesta, henkilöstön riittävydestä ja osaamisesta, sekä siitä, miten uudistus vaikuttaa eri asiakasryhmiin: erityisesti nuoriin ja heikommassa asemassa oleviin. On tärkeää, että uudistuksessa otetaan huomioon nämä huolenaiheet ja varmistetaan, että palvelut pysyvät laadukkaina ja saavutettavina kaikille.
- **Peruspalveluiden vahvistaminen (lapset ja nuoret), neurokehitykselliset häiriöt ja päihdepalvelut.** Peruspalveluiden vahvistamisen koettiin nopeuttavan hoitoon pääsyä, tehostavan ennaltaehkäisyä ja vähentävän erikoissairaanhoidon tarvetta. Varhainen puuttuminen parantaa hyvinvointia ja pienentää kustannuksia, mutta onnistuminen edellyttää riittäviä resursseja ja henkilöstön osaamista. Ilman niitä hoidon laatu ja esimerkiksi vaikeammin oireilevien tuki voivat vaarantua. **Neurokehitykselliset häiriöt ja päihdepalvelut.** Perheille tarvitaan arjen ohjausta, vertaistukea sekä jalkautuvaa tukea kotiin ja kouluun. Lapsille ja nuorille tulee tarjota helposti saavutettavia, matalan kynnyksen palveluita neurokehityksellisten häiriöiden tutkimiseen ja tukeen. Palvelupolun tulee olla selkeä, tieto koottuna yhteen paikkaan ja tutkimukset tehtynä ennen diagnoosia. Päihdepalveluissa korostuvat ennaltaehkäisy, perheiden tukeminen, jalkautuvat ja nopeasti saatavat palvelut sekä moniammatillinen yhteistyö. Myös digipalveluja tulee hyödyntää osana hoitoa.
- **Organisointumalli ja toimeenpano.** Organisointumallissa on tärkeätä yhdistää mielenterveys- ja päihdepalvelut, mutta säilyttää erityisosaaminen ja selkeät hoitopolut ikäryhmittäin. Moniammatillinen työ ja yhteinen johtaminen vähentävät pompottelua ja vahvistavat hoidon jatkuvuutta. Toimeenpanossa painotettiin nopeaa hoitoon pääsyä, saavutettavuutta, henkilöstön osallistamista ja riittäviä resursseja, jotta palvelut voivat toimia yhdenvertaisesti ja asiakaslähtöisesti.
- **Aikuisten perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhdistämistä** pidettiin monin osin hyödyllisenä, koska se voi vähentää asiakkaiden pompottelua ja sujuvoittaa palveluja. Kuitenkin huolena esitettiin eriarvoisuuden kasvu, hallinnollinen kuormitus ja riski siitä, että hoidon porrastus ja erikoisosaaminen heikkenevät. Muutoksessa korostuu työntekijöiden kuulemisen merkitys. **Aikuisten päihdepalveluissa** odotettiin muutoksen parantavan hoitoon pääsyä, yhdenvertaisuutta ja ennaltaehkäisevää työtä. Samalla on kuitenkin huoli osaamisvajeesta ja resurssien riittävydestä, jotka voivat heikentää palveluiden laatua. **Liikkuvien ja kotiin vietävien palveluiden** nähdään tukevan hoitoon sitoutumista ja parantavan saavutettavuutta. On tärkeää varmistaa riittävät resurssit, henkilöstön osaaminen, turvallisuus ja palveluiden asiakaslähtöisyys – sekä arvioida vaikutuksia systemaattisesti.
- **Toimeenpanovaiheessa** painottuvat asiakkaiden ja henkilöstön osallistaminen, hyvien käytäntöjen hyödyntäminen, henkilöstöresurssien turvaaminen ja selkeät hoitopolut. Lisäksi avoin tiedottaminen ja sujuva yhteistyö eri ammattiryhmien välillä ovat keskeisiä onnistuneelle uudistukselle.

Asiakas- ja sidosryhmäkyselyn yhteenveto

Lasten ja nuorten palvelut

- **Erityisen tärkeää palveluissa ja digipalvelut.** Tärkeintä lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa oli nopea ja helppo hoitoon pääsy, matalan kynnyksen tuki, osaavat ja pysyvät työntekijät, selkeät palvelupolut sekä koko perheen huomioiva, oikea-aikainen ja ennaltaehkäisevä apu. Vastaajat toivovat matalan kynnyksen digikanavia ja etäkontakteja yhteydenoton ja hoidon tueksi, mutta painottavat, että sähköiset ratkaisut eivät saa korvata kasvokkaista, henkilökohtaista kohtaamista
- **Mielenterveyspalveluiden parantaminen.** Parhaiten lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita parantaisi hoitoon pääsy nopeasti ja matalalla kynnyksellä, riittävä henkilöstö, arkeen jalkautuvat ja ennaltaehkäisevät palvelut, perheen tiivis huomioiminen sekä selkeät ja jatkuvat hoitopolut ilman pompottelua.
- **Päihdepalveluiden parantaminen.** Lasten ja nuorten päihdepalveluita parantaisi parhaiten nopea ja matalakynnyksinen hoitoon pääsy, riittävät ja nuorille sopivat vieroitus- ja kuntoutuspalvelut, päihde-mielenterveyspalvelujen yhdistäminen, jalkautuva työ, selkeät hoitopolut ja koko perheen tiivis mukana olo.

Aikuisten palvelut.

- **Erityisen tärkeää palveluissa.** Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluissa tärkeintä oli nopea ja matalan kynnyksen hoitoon pääsy, osaava ja riittävä henkilöstö, palveluiden saavutettavuus lähialueilla, päihde- ja mielenterveyspalvelujen toimiva integraatio sekä luottamuksellinen, yksilöllinen ja inhimillinen hoito.
- **Mielenterveyspalveluiden parantaminen.** Aikuisten mielenterveyspalveluja parantaisi parhaiten nopea ja matalakynnyksinen hoitoon pääsy, riittävät ja pysyvät henkilöstöresurssit, lähipalvelut koko alueelle, selkeä ja saumaton hoitopolku, laadukas ja jatkuva hoitosuhde sekä päihde- ja mielenterveyspalvelujen vahva integraatio.
- **Päihdepalveluiden parantaminen.** Aikuisten päihdepalveluita parantaisi parhaiten nopea ja matalan kynnyksen hoitoon pääsy, riittävät katkaisu- ja kuntoutuspaikat, päihde- ja mielenterveyspalvelujen sujuva integraatio ilman päihdetyön erityisosaamisen heikentymistä, palvelujen säilyttäminen helposti saavutettavina sekä pitkäjänteinen, yksilöllinen ja yhteisöllinen tuki.

Yhteenveto. Palautteissa korostui huoli palvelujen heikentymisestä, vaatimukset päihde- ja mielenterveyspalvelujen matalasta kynnyksestä ja riittävästä resursseista kaikkien ikäryhmien osalta. Tärkeäksi koettiin myös ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden kuuleminen sekä vaatimus siitä, että palvelut pysyvät lähellä ihmisten arkea ja aidosti saavutettavina. Kuopion alueen osalta Päihdepalvelusäätiön henkilöstön osaamista arvostettiin palautteissa.

Palvelujen saavutettavuus ja palvelutarpeeseen vastaaminen.

Vaikutukset	Uudistamisehdotus
Verkoston saavutettavuus; muutos nykytilaan verrattuna	Palveluverkosto muotoutuu aluekeskusten pohjalta. Päihdepalveluiden palveluverkostoon tulee muutoksia päihdepalveluiden laajentuessa hyvinvointialueen tuottamana. Kuopion kaupungin sisällä päihdepalveluyksiköiden osalta osa asiointipisteistä muuttuu. Hyvinvointialueen tavoitteena on hyödyntää ensisijaisesti omia kiinteistöjä, mutta myös muita tilaratkaisuja tarkastellaan toimeenpanovaiheessa.
Arvio palveluiden muutoksesta (asukastilaisuudet)	Sidosryhmätilaisuudet ja lausunnot. Sidosryhmätilaisuuksia järjestettiin yhteensä viisi (5) kappaletta, joista kaikki järjestettiin Teams-etäyhteyden kautta. Uudistamissisältöjä käsiteltiin myös esim. nuorisovaltuuston läsnäkokouksessa. Yhteensä eri sidosryhmätilaisuuksiin etäyhteyden kautta osallistui noin 184 henkilöä. Teemoja, jotka nousivat eri tilaisuuksissa keskusteluun, olivat: järjestöyhteistyö ja hyte, ennaltaehkäisevä työ, henkilöstöresurssin lisääminen sekä palveluketjujen jäsentyminen, yritys yhteistyö, päihdepalveluiden rakentuminen, henkilöstö- ja talousvaikutukset sekä selviämishoitoasemien perustaminen. Liikkuvat palvelut olivat teema, joka erityisesti nousi keskusteluun useimmissa tilaisuuksissa. Asukastilaisuus ja asukaskyselyt. Asukasilta järjestettiin 26.1.2026 klo 18-20 Teams-yhteydellä. Tilaisuuteen osallistui 23 henkilöä. Keskusteluissa esillä olleita teemoja olivat: erityisasumispalvelut, yhteistyö poliisin kanssa, psykiatrinen kuntoutus, liikkuvat palvelut, peukkuhuume, vanhuspsykiatria ja psykogeriatrinen osasto, yhteistyö sosiaalihuollon ja ikääntyneiden palveluiden kanssa, sosiaalihuollon ammattiresurssit sekä järjestötoimijat. Henkilöstökysely + henkilöstöinfot. Henkilöstötilaisuuksia järjestettiin yhteensä neljä (4) kappaletta: Yksi koko henkilöstön yhteinen teams-tilaisuus ke 14.1. sekä hybriditilaisuudet lisämessä, Kuopiossa ja Varkaudessa. Tilaisuuksiin osallistui läsnä 54 henkilöä ja etäyhteyden kautta 206 henkilöä. Keskusteluissa esille nousseita teemoja olivat muun muassa paikkakuntakohtaiset resurssit ja toiminnan laajuus, henkilöstön työssä jaksaminen muutosten keskellä, lasten ja nuorten palveluiden organisoituminen, opetuksen ja tutkimuksen rooli, Päihdepalvelusäätiön tuottamat sisällöt, liikkuvien palveluiden toteutus sekä tilaratkaisut.

Lapsivaikutusten arviointi / hyvinvointia tukevat tekijät ja uhkat

Lasten ja nuorten palvelut 1 / 2

Vaikutukset	Uudistamishdotus
Tilanne (muuttuvatko olosuhteet)	Peruspalveluiden vahvistaminen ja ikärajojen yhtenäistäminen parantavat oikea-aikaista palveluihin pääsyä sekä palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta eri puolilla hyvinvointialuetta. Tämä tukee lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta palvelujärjestelmässä. Sähköisen asioinnin mahdollisuuksien lisääntyminen parantaa palveluiden saavutettavuutta ja saatavuutta erityisesti silloin, kun fyysinen asiointi on haastavaa. Digitaalisten palveluiden kehittämisessä on kuitenkin tärkeää varmistaa, että ne ovat aidosti saavutettavia myös lapsille, nuorille ja perheille, joilla on rajoitteita laitteiden, yhteyksien tai osaamisen suhteen. Vanhempien osallisuuden vahvistaminen ja tuen lisääminen tukevat lapsen oikeuksien toteutumista ja asemaa. Kun huoltajien voimavaroja vahvistetaan, heijastuu tämä myönteisesti myös lapsen kasvuun, kehitykseen ja arjen turvallisuuteen. Mielenterveys- ja päihdepalveluiden vahvistuminen tuottaa myönteisiä lapsivaikutuksia erityisesti vammaisten lasten ja nuorten näkökulmasta, kun palvelut ovat paremmin saavutettavissa ja huomioivat yksilölliset tarpeet. Pitkällä aikavälillä lasten ja nuorten palveluiden yhdyspintojen vahvistuminen sosiaali-, sivistys- ja terveyspalveluiden välillä tukee varhaista tunnistamista ja sujuvampia palvelupolkuja. Ikäkausisiirtymiin on kiinnitetty huomiota, mikä vähentää palvelukatkoksia ja tukee nuoren jatkuvaa hoitoa ja tukea. Toimintojen entistä vahvempi integraatio sekä mielenterveys- ja päihdepalveluiden yhdistyminen parantavat kokonaistilannetta, kun samanaikaisesti voidaan tunnistaa ja hoitaa molempia haasteita. Tämä vahvistaa lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista hyvinvointia.
Palveluun pääsy /oikea-aikaisuus	Peruspalveluiden vahvistaminen ja ikärajojen yhtenäistäminen tukevat oikea-aikaista ja tarpeenmukaista palveluun pääsyä. Hoitoon pääsy nopeutuu, hoitopolut selkeytyvät ja ongelmiin voidaan puuttua varhaisemmassa vaiheessa. Tämä vähentää ongelmien kasautumista ja raskaampien palveluiden tarvetta myöhemmin. Positiivisena vaikutuksena voidaan arvioida alueellisten erojen kaventuminen palveluiden saatavuudessa, mikäli resurssit kohdennetaan aidosti palvelutarpeen mukaisesti. Varhaisen tuen ja peruspalveluiden vahvistaminen madaltaa avun hakemisen kynnyksen ja vähentää leimaantumisen kokemusta. Sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä myönteisiä vaikutuksia syntyy, kun haitallisiin kehityskulkuihin pystytään puuttumaan mahdollisimman varhain. Erityisesti alle 10-vuotiaiden lasten palveluiden vahvistamisella on merkittävä pitkän aikavälin positiivinen vaikutus. Kun varhainen tuki toteutuu oikea-aikaisesti, voidaan tukea lapsen kehitystä, perheen hyvinvointia ja ehkäistä myöhempiä mielenterveyden ja päihteiden käytön haasteita. Mahdollisia negatiivisia vaikutuksia voi kuitenkin ilmetä, mikäli henkilöstöresurssit eivät ole riittävät suhteessa palvelutarpeeseen. Erityinen riski liittyy tilanteeseen, jossa painopistettä ei siirretä aidosti varhaiseen tukeen tai resurssivajeet jatkuvat erityisesti alle 10-vuotiaiden palveluissa. Tällöin oikea-aikaisuus ei toteudu, ja ongelmien kasautumisen riski kasvaa. Maaseutualueiden lapsiperheiden näkökulmasta voi syntyä negatiivisia vaikutuksia, mikäli palveluiden saavutettavuuteen ja alueellisiin erityispiirteisiin ei kiinnitetä riittävästi huomiota. Pitkän aikavälin kielteisiä vaikutuksia voi syntyä myös, jos palveluita ei tuoteta todellisen palvelutarpeen mukaisesti tai henkilöstömitoituksessa ei huomioida riittävästi toimintaympäristön muutoksia ja muita hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, kuten esimerkiksi liiallisen sosiaalisen median käytön pitkäaikaisvaikutuksia lasten ja nuorten mielenterveyteen.
Moniammatillisuus	Moniammatilliset työryhmät kaikilla hoidon tasoilla tukevat lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista kohtaamista. Toimialat ylittävä johtoryhmätyöskentely vahvistaa ymmärrystä palveluiden yhteensovittamisesta asiakaslähtöisesti ja oikea-aikaisesti, mikä selkeyttää hoitopolkuja ja vähentää palveluiden pirstaleisuutta. Positiivisia lapsivaikutuksia syntyy, kun moniammatillinen yhteistyö selkeyttää hoitopolun ja sujuvoittaa palveluketjuja. Yhteistyö vahvistuu universaalien palveluiden sekä perustason ja erityistason mielenterveys- ja päihdepalveluiden välillä, mikä mahdollistaa lapsen ja perheen kokonaisvaltaisen kohtaamisen ja parantaa tiedonkulkua lapsen ja nuoren näkökulmasta. Digitaalisten palveluiden hyödyntäminen mahdollistaa moniammatillisten tiimien kokoamisen erityisesti silloin, kun etäisyydet rajoittavat fyysistä läsnäoloa, ja tukee koulun ja varhaiskasvatuksen kanssa tehtävää yhteistyötä. Palveluiden keskittyminen lisämiin, Siilinjärvelle, Varkauteen ja Kuopioon vahvistaa osaamista ja lisää moniammatillista yhteistyötä lapsen ja nuorten tuen vahvistamiseksi. Mahdollisia negatiivisia vaikutuksia voi syntyä, mikäli henkilöstöresurssit eivät riitä vastaamaan tarpeeseen, sillä resurssipula voi heikentää moniammatillisen työn toteutumista ja palveluiden oikea-aikaisuutta. Oikea-aikainen ja ennakoiva palvelu lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluissa voi lisäksi vaikuttaa myönteisesti lasten ja nuorten elintapoihin, aivoterveysteen ja käyttäytymiseen, sekä ennaltaehkäistä väkivaltaa. Näin moniammatillinen lähestymistapa tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja turvallista kasvu ympäristössä.

Lapsivaikutusten arviointi / hyvinvointia tukevat tekijät ja uhkat

Lasten ja nuorten palvelut 2 / 2

Vaikutukset	Uudistamishdotus
Huomiot liikkuvista/ jalkautuvista palveluista	Työryhmät liikutaan alueella ilmenevän tarpeen mukaisesti, mikä mahdollistaa varhaisen tuen ja hoidon sekä konsultoinnin viemisen lasten ja nuorten arkiympäristöihin. Tämä vahvistaa palveluiden saavutettavuutta erityisesti perheille, joiden on muuten vaikea päästä palveluiden piiriin esimerkiksi pitkien etäisyyksien vuoksi. Palvelut voidaan tuoda kotiin tai lähelle, mikä tukee lapsen ja perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja ehkäisee ongelmien kasautumista. Mahdollisia negatiivisia vaikutuksia voi syntyä, mikäli liikkuvien ja jalkautuvien palveluiden henkilöstöresurssien riittävyys ei ole otettu riittävästi huomioon. Riittämättömät resurssit voivat heikentää palveluiden oikea-aikaisuutta ja saavutettavuutta, mikä saattaa kaventaa palvelujen hyödyt erityisesti maaseutu- ja etäalueilla
Perheiden sekä lasten osallisuus	Perheet ja lapset otetaan mukaan hoidon järjestämisen ratkaisuihin, ja palveluissa pyritään mahdollistamaan läsnäolo sekä palautteen antaminen. Tämä vahvistaa lapsen ja nuoren kokemusta osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista palveluprosessissa. Digitaalisten palveluiden avulla voidaan lisätä erityisesti niiden lasten ja nuorten osallisuutta, joille digitaalisuus on luonteva ympäristö. Samalla digitaaliset palvelut voivat edistää myös huoltajien osallistumista ja vuorovaikutusta palveluiden kanssa. Peruspalveluiden vahvistaminen ja varhainen tuki tukevat lapsen koulunkäyntiä ja voivat vähentää poissaoloja, mikä osaltaan vahvistaa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Positiivisia vaikutuksia syntyy erityisesti silloin, kun palveluiden suunnittelussa hyödynnetään vaikuttaviksi todettuja menetelmiä, jotka edistävät lasten ja nuorten osallisuutta ja vaikuttamista omaan palveluprosessiinsa.
Digitaaliset taidot ja palvelut	Digitaalisten palveluiden helppo löydettävyys ja käyttäjäystävällisyys vahvistavat niiden käyttöä. Digipalvelut laajentavat palveluiden saavutettavuutta ja palvelutarjontaa, mikä mahdollistaa lapsille ja nuorille nopeamman pääsyn hoitoon ja varhaisen tuen saannin. Ne voivat madaltaa kynnystä hakeutua hoitoon, vähentää koulupoissaoloja sekä huoltajien matkustus- ja työssä poissaolorasitetta, erityisesti niillä, joilla ei ole lähipalvelua. Etäpalveluiden avulla lapset ja nuoret voivat osallistua hoitoon ilman pitkiä matkoja, mikä vähentää arjen kuormitusta ja tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia. Digipalvelut voivat myös tehdä hoitoon hakeutumisesta vähemmän leimaavaa. Digitaalisten palveluiden käyttö edellyttää toimivia välineitä, verkkoyhteyksiä, osaamista, selkeää kieltä sekä ymmärrystä tarjolla olevista palveluista. Käytännössä kaikilla ei välttämättä ole käytössään toimivia laitteita, rauhallista tilaa etätapaamiselle tai huoltajan tukea, mikä voi lisätä eriarvoisuutta. Etäpalvelut eivät sovellu kaikille, ja kasvokkain tapahtuvien palveluiden liiallinen supistaminen voi aiheuttaa negatiivisia lapsivaikutuksia. Hybridiratkaisut, joissa yhdistetään etä- ja lähihoito, voivat toimia monille lapsille ja nuorille hyvin. Lisäksi digipalveluihin liittyy riskejä, kuten tietosuoja- ja digikuilukysymykset, erityisesti heikommassa asemassa olevien perheiden kohdalla. Digitaalisia palveluja ei voida tarjota ainoana vaihtoehtona, jos ne eivät vastaa lapsen tai perheen todelliseen tarpeeseen. Kokonaisuutena digitaaliset palvelut voivat merkittävästi tukea saavutettavuutta ja varhaista tukea, mutta niiden toteutus edellyttää tasapainoa etä- ja lähipalveluiden välillä.
Arjen sujuvuus	Sähköisten palveluiden laajeneminen mahdollistaa etäasiain ja esimerkiksi vanhemman osallistumisen hoitoneuvotteluun etäyhteyksin. Henkilöstön liikkuminen alueen kuntiin palvelutarpeen mukaan mahdollistaa tarvittaessa läsnäasiain lapsen tai perheen arjessa. Myönteisiä vaikutuksia arjen sujuvuuteen syntyy erityisesti, kun universaalien palveluiden varhaisen tuen ja peruspalveluiden resurssit vahvistuvat. Tuki saadaan lapselle, nuorelle tai perheelle varhaisemmassa vaiheessa, jolloin oireet eivät pääse kriisiytymään. Tämä vähentää koulupoissaoloja ja vanhempien työstä poissaoloja, ja perheen arki rauhoittuu, kun tarvittava tuki on saatavilla ajoissa. Digitaaliset palvelut ja liikkuvat palvelut tekevät palveluista helpommin saavutettavia, mikä tukee arjen sujuvuutta ja lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Lapsivaikutusten arviointi / hyvinvointia tukevat tekijät ja uhkat

Aikuisten palvelut

Vaikutukset	Uudistamisehdotus, aikuiset
Tilanne (muuttuvatko olosuhteet)	Positiiviset lapsivaikutukset, kun vanhempi saa varhaisempaa ja oikea-aikaista tukea ja hoitoa, koko perhe voi paremmin. Mielenterveys- ja päihdehoito mahdollista toteuttaa tiiviimmin yhdessä. Sujuvat palvelupolut tehostavat ja mahdollistavat paremman hoidon. Aikuisten palvelujen toimivuus on lapsen etu.
Palveluun pääsy /oikea-aikaisuus	Lapsen etu, että vanhemmat/ aikuiset saavat palveluja oikea-aikaisesti ja hoitoon pääsyn kynnys madaltuu: Päihdeosastot ja poliklinikat (Varkaus, Iisalmi, Kuopio) ovat lähempänä asuinpaikkaa, voi madaltaa kynnystä hakeutua hoitoon. Liikkuvat palvelut tavoittavat ketterämmin asiakkaita, hoito alkaa nopeammin.
Moniammatillisuus	Lasten etu voidaan huomioida paremmin, kun vanhemman hoitoa suunnitellaan moniammatillisesti ja arjen tukitarpeet huomioiden.
Huomioida liikkuvista/ jalkautuvista palveluista	Lapsiperheiden arkiympäristö ja arjen sujuvuus voidaan entistä paremmin huomioida osana hoitoa
Perheiden sekä lasten osallisuus	Palveluiden jalkautuminen kotiin, lisää asiakkaan ja lapsiperheen osallisuutta.
Digitaaliset taidot ja palvelut	Lapsivaikutukset myönteiset siitä näkökulmasta, että vanhempi pystyy hyödyntämään digitaalisia omahoito-ohjelmia missä ja milloin vain.
Arjen sujuvuus	Lähipalveluiden turvaaminen ja sujuva hoitopääsy helpottaa työssäkäyvien lapsiperheiden arkea. Lapsiperheiden arjen sujuvuuteen ja vanhemmuuden tukeen huomion kiinnittäminen palvelujärjestelmä uudistuksessa on keskeinen merkitys lasten ja nuorten mielenterveyden edistämiseen ja hoitoon.

Asiakkaat ja asukkaat, lapset ja nuoret

Vaikutukset	Uudistamisehdotus
Hoito / palvelu	Lasten ja nuorten perustason mielenterveys- ja päihdepalveluita vahvistetaan, ja palveluiden tarjonta laajennetaan siten, että kaikissa kunnissa voidaan tukea 0–19-vuotiaita lapsia ja nuoria. Ikärajat yhtenäistetään, mikä selkeyttää palveluiden saatavuutta ja oikea-aikaisuutta. Henkilöstö on ammattitaitoista, ja tarvittavaa osaamista vahvistetaan jatkuvasti. Palveluissa hyödynnetään vaikuttavia hoitomenetelmiä, mikä tukee hoidon laatua ja lasten sekä nuorten yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Näin varmistetaan, että palvelut ovat tehokkaita, oikea-aikaisia ja yhdenvertaisesti saatavilla kaikille ikäryhmän lapsille ja nuorille.
Saatavuus	Palvelut järjestetään hyvinvointialueella lakisääteisen tarpeen perusteella, ja palveluiden saatavuutta varmistetaan peruspalveluiden vahvistamisella sekä ikärajojen yhtenäistämisellä. Palveluiden porrasteisuuden selkeyttäminen tukee oikea-aikaista ohjautumista oikean tasoihin palveluihin ja parantaa kokonaisuudessaan palveluiden saavutettavuutta. Erityisryhmien palvelukokonaisuuksien ja eri toimijoiden välisen yhteistyön selkeyttäminen varmistaa, että palvelut ovat tasavertaisesti saatavilla kaikille asiakasryhmille. Tämä edistää yhdenvertaisuutta ja mahdollistaa sen, että asiakkaat saavat tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti ja asianmukaisella tasolla.
Saavutettavuus	Universaalit palvelut, kuten neuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä opiskeluhuolto, ovat saavutettavissa hyvinvointialueen kaikissa kunnissa, ja opiskeluhuollon palvelut järjestetään kouluilla ja oppilaitoksilla. Perustason lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut tuotetaan neljästä tiimistä lisäalassa, Siilinjärvellä, Kuopiossa ja Varkaudessa. Henkilöstö jalkautuu tarvittaessa alueen kuntiin palvelutarpeen mukaisesti, mikä tukee palveluiden paikallista saavutettavuutta. Sähköiset palvelut, kuten sähköiset etä vastaanotot, edistävät palveluiden saavutettavuutta ja mahdollistavat hoitoon osallistumisen myös silloin, kun fyysinen asiointi on haastavaa. Erityistason palvelut, kuten lasten- ja nuorisopsykiatrian poliklinikkapalvelut, sijaitsevat lisäalassa, Kuopiossa ja Varkaudessa, ja osaastohoito toteutetaan Kuopiossa. Etä vastaanottojen hyödyntäminen tukee palveluiden saatavuutta myönteisesti, mikäli palvelu vastaa lapsen tai nuoren yksilöllistä tarvetta. Lisätietoja saavutettavuuden vaikutuksista löytyy myös lapsivaikutusten arvioinnista.
Esteettömyys	Palvelupaikoissa pyritään varmistamaan esteetön ympäristö, jotta kaikki asiakkaat, myös erityistä tukea tarvitsevat lapset ja perheet, voivat käyttää palveluita turvallisesti ja yhdenvertaisesti. Digitaalisten palveluiden järjestelmissä korostetaan selkeää ohjeistusta ja käyttöliittymän saavutettavuutta, mikä tukee palveluiden helppoa ja esteetöntä hyödyntämistä eri käyttäjäryhmille.
Omaiset	Lasten ja nuorten palveluissa asiakkuus koskee alaikäisiä, ja pääsääntöisesti huoltajat osallistuvat aktiivisesti palveluprosessiin. Huoltajien mukanaolo tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, mahdollistaa tiedon jakamisen ja varmistaa, että palvelut vastaavat lapsen tarpeita. Tämä vahvistaa myös perheen osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa.
Asiakkaan kustannukset	Asiakkaan asiointikustannukset pysyvät pääosin nykyisellä tasolla. Sähköiset palvelut voivat kuitenkin madaltaa kustannuksia, esimerkiksi vähentämällä matkakustannuksia ja mahdollistamalla hoitoon osallistumisen etäyhteyksien kautta. Tämä tukee palveluiden saavutettavuutta ja oikea-aikaisuutta erityisesti niille lapsille, nuorille ja perheille, joille fyysinen asiointi olisi muuten kustannuksiltaan tai ajankäytöltään rasittavaa.
Osallistuminen/ osallisuus	Lasten ja heidän huoltajiensa osallisuus otetaan suunnittelussa huomioon ja turvataan osana palveluiden järjestämistä. Tämä varmistaa, että lapsen ja perheen näkökulmat tulevat kuulluiksi ja vaikuttamismahdollisuudet toteutuvat käytännössä. Tarkempia vaikutuksia ja toteutustapoja on kuvattu myös lapsivaikutusten arvioinnissa.
Turvallisuus	Turvallisuus perustuu yksilölliseen hoidon tarpeen arviointiin ja oikea-aikaiseen hoidon toteutukseen. Moniammatillinen työryhmä varmistaa, että lapsen ja nuoren hoito suunnitellaan kokonaisvaltaisesti, tarpeet huomioiden ja riskejä ennakoiden. Tämä lähestymistapa tukee lapsen ja perheen turvallisuutta sekä edistää luottamusta palvelujärjestelmään.
Yhdenvertaisuus	Perustason palveluiden vahvistamisen ja ikärajojen yhdenmukaistamisen myötä voidaan arvioida, että yhdenvertaisuus paranee. Palvelut järjestetään tasalaatuisina asuinpaikasta riippumatta, vaikka asiointimatkat eri hoidon porrastuksen tasoilla vaihtelevat. Erityisryhmien palvelukokonaisuuksien ja eri toimijoiden välisen yhteistyön selkeyttäminen lisää palveluiden yhdenvertaisuutta kaikille käyttäjäryhmille. Lyhyen ja pitkän aikavälin myönteisiä vaikutuksia syntyy ikärajojen yhtenäistämisestä, peruspalveluiden vahvistamisesta ja alueellisten erojen kaventamisesta. Konsultaatiotoiminnan kehittäminen sekä päihdeasiantuntijaverkoston muodostaminen parantavat palvelun laatua, mikä tukee myös yhdenvertaisuutta. Lisäksi neurokehityksellisten asiakkaiden palvelupolun kehittäminen vahvistaa kyseisen asiakasryhmän yhdenvertaisuutta palveluissa.
Työelämä / työllisyys	Oikea-aikainen ja vaikuttava tuki sekä hoito ovat keskeisiä lapsen ja nuoren koulunkäynnin, opintojen ja tulevaisuuden mahdollisuuksien kannalta. Peruspalveluiden vahvistaminen, ikärajojen yhtenäistäminen ja alueellisten erojen kaventaminen tukevat oikea-aikaisen tuen ja hoidon saatavuutta, mikä vaikuttaa myönteisesti nuorten edellytyksiin suorittaa koulutus, kehittyä työelämätaitojen osalta ja tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksiin.

Asiakkaat ja asukkaat, aikuiset

Vaikutukset	Uudistamishdotus
Hoito / palvelu	Aikuisten mielenterveys ja päihdepalvelut järjestetään kolmen aluekeskuksen mallin mukaisesti. Kukin aluekeskus lisalmi, Kuopio ja Varkaus tuottaa omalle alueelleen tarvittavat palvelut. Vapaaehtoista osastohoitoa tuotetaan lisalmessa ja Kuopiossa ja tahdosta riippumatonta osastohoitoa Kuopiossa. Päihdepalvelujen kokonaisuus rakentuu kolmen aluekeskuksen mallin mukaisesti hyvin yhtäläisellä palveluvalikolla kattuen polikliniset ja myös laitostyyppiset palvelut ja selviämishoitoasemat kaikkiin aluekeskuksiin. Kehittyvä digitaaliset palvelut ovat koko hyvinvointialueen käytettävissä osana palvelukokonaisuutta.
Saatavuus	Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon integraatiolla ja palveluketjun yhteensovittamisella on myönteinen vaikutus hoidon jatkuvuuteen ja saatavuuteen. Selviämishoitoasemien perustaminen Kuopioon ja Varkauteen parantaa palvelun alueellista saatavuutta. Häätäkeskuksesta tulevien tehtävien ohjaaminen suoraan palveluihin vaikuttaa myönteisesti saatavuuteen. Digitaaliset palvelut lisäävät saatavuutta. Negatiivinen vaikutus, jos digitaitoihin ei saa riittävästi tukea, erityisesti iäkkäät + jos kasvokkain tehtävää hoitoa korvataan liikaa digitaalisesti, ei huomioida riittävästi asiakkaan tilannetta ja tarvetta.
Saavutettavuus	Digitaalisten palvelujen lisääminen vaikuttaa kielteisesti saavutettavuuteen, mikäli palveluja ei suunnitella vastaamaan erilaisten asiakkaiden tarpeita. Digipalvelujen kehittämisessä tulisi olla mukana esim. kokemusasiantuntijoita.
Esteettömyys	Palvelupaikoissa pyritään huomioimaan esteetön ympäristö. Digipalvelujärjestelmässä selkeä ohjeistus.
Omaisiet	Moniammatillisuus ja kokonaistilanteen arviointi tukee läheisten huomiointia ja asiakkaan etu tulee tätä kautta vahvemmin huomioitua. Jos omaisia ei riittävästi huomioida palveluissa, omaisten oma mielenterveys ja jaksaminen vaarantuu ja menetetään resurssia joka voisi tukea asiakkaan kokonaisvaltaista hoitoa.
Asiakkaan kustannukset	Lähi- ja digitaaliset palvelut ovat vaihtoehtoja, joilla esim. matkustamiseen liittyviin kustannuksiin voidaan vaikuttaa. Ylipäänsä hoito perustasolla tai ennakoivammalla otteella silloin kun mahdollista, pienentää asiakasmaksuja
Osallistuminen/ osallisuus	ks. lapsivaikutusten arviointi, aikuiset
Turvallisuus	Varhainen tuki ja hoitoon pääsy mielenterveys- ja päihdehaasteissa ehkäisee väkivallan käyttöä. Hoitoon pääsy, erityisesti kriisitilanteissa, lisää asiakkaiden ja asukkaiden turvallisuutta.
Yhdenvertaisuus	Konsultaativöylien kehittäminen vaikuttaa myönteisesti perustason hoidon laatuun ja sitä kautta yhdenvertaisuuteen.
Työelämä / työllisyys	Riski negatiivisille vaikutuksille mikäli yhdyspinnoilla tapahtuvia ennakoivia toimia ei huomioida riittävästi. Ennakoiva, moniammatillinen, ihmisen kokonaistilanteen huomioiva ote edistää työkykyä.

Henkilöstö, lapset ja nuoret

Vaikutukset	Uudistamisehdotus
Henkilöstön riittävyys ja saatavuus	Peruspalveluissa henkilöstöresurssien vahvistaminen edellyttää resurssien kohdentamista perus- ja erityistason välillä asiakasmäärien ja palvelutarpeen perusteella. Eri henkilöstöryhmien saatavuudessa on vaihtelua, ja erityishenkilöstön, kuten psykiatrien, rekrytointi voi kohdata haasteita. Perustason henkilöstö liikkuu työryhmien alueella palvelutarpeen mukaisesti, mikä tarkoittaa, että työaikaa kuluu siirtymiin eri työpisteiden välillä ja asiakastyöaika vähenee. Keskittyneet moniammatilliset työryhmät arvioidaan kuitenkin vetovoimaisemmiksi, sillä ne tarjoavat henkilöstölle tukea ja ammatillista vuorovaikutusta, mikä voi parantaa työtyytyväisyyttä ja lisätä pysyvyyttä työryhmissä.
Työyhteisö ja johtaminen	Perustettava toimialat ylittävä johtoryhmä tukee yhteensovittavaa ja jaettava johtamista, vahvistaa päätöksenteon tueksi muodostettavaa tietokokonaisuutta ja ohjaa voimavarojen tarkoituksenmukaista kohdentamista. Johtoryhmä ohjaa myös palvelukokonaisuuksien vaikuttavuuden seurantaa sekä systeemivaikutusten huomioimista päätöksenteossa. Moniammatillisissa työryhmissä korostuu työyhteisön tuki, joka vahvistaa ammatillista vuorovaikutusta ja työn sujuvuutta. Perustason palveluissa päivittäisessä johtamisessa korostuu etäjohtaminen, mikä edellyttää selkeitä viestintä- ja ohjauskanavia sekä aktiivista yhteistyötä eri työpisteiden välillä.
Työntekopaikka /toimipisteet	Perustason työryhmät on sijoitettu neljään perhekeskukseen: Iisalmi, Siilinjärvi, Kuopio ja Varkaus, joista henkilöstö jalkautuu alueen kuntiin palvelutarpeen mukaisesti. Erityistason toimipisteet säilyvät nykyisinä, mikä turvaa vaativien palveluiden saatavuuden. Toimitiloissa pyritään tiivistymiseen, mikä voi edistää moniammatillista yhteistyötä, parantaa resurssien käyttöä ja vahvistaa työyhteisön vuorovaikutusta. Samalla jalkautuva työ lisää joustavuutta palveluiden saatavuudessa asiakkaille, mutta edellyttää suunnittelua siirtymäaikojen ja asiakastyöajan optimoinnissa.
Työntekijät ja lähiesihenkilöt	Ikärajojen yhteensovittamisen toimeenpanovaiheessa tarkastellaan resurssivaikutukset eri yksiköihin asiakasmäärien muuttuessa. Resurssien kohdentaminen voi vaikuttaa joidenkin työntekijöiden työtehtäviin ja sijoittumiseen, mikä edellyttää selkeää viestintää ja tukea muutostilanteissa. Päihdepalveluiden vahvistaminen saattaa laajentaa työnkuvaa ja lisätä käytettävien työmenetelmien valikoimaa, mikä tarjoaa henkilöstölle ammatillisia kehittymismahdollisuuksia. Toimialat ylittävä johtoryhmä ohjaa edellytysten luomista ja palvelukokonaisuuksien sekä toimintatapojen yhtenäistämistä, mikä tukee työntekijöiden ja lähiesihenkilöiden arkea, työtyytyväisyyttä ja moniammatillista yhteistyötä.
IT-palvelut	Kaikkiin toimipisteisiin tulee turvata toimivat tietoyhteydet ja laitteet, huomioiden erityisesti liikkuvan työn tarpeet ja etätöiden mahdollistaminen. Sähköisten asiointipalveluiden edellyttämien järjestelmien ja välineistön toimivuus on varmistettava, jotta palvelut voidaan tarjota asiakkaille sujuvasti, turvallisesti ja yhdenvertaisesti. Luotettava IT-infrastruktuuri tukee sekä henkilöstön työn sujuvuutta että asiakkaiden saavutettavuutta ja osallisuutta.
Digitalisaatio	Digitalisaation myötä tunnistetaan työskentelyorientaation muutostarpeet ja tuetaan henkilöstöä muutoksen läpiviennissä. Sähköisten asiointijärjestelmien käyttöönottoon liittyvä koulutus ja uudenlaisen osaamisen varmistaminen ovat keskeisiä, samoin kuin työskentelyprosessien selkeä sopiminen. Näin varmistetaan, että digitaaliset palvelut toimivat sujuvasti, tukevat työn tehokkuutta ja edistävät palveluiden saavutettavuutta asiakkaille.
Tukipalvelut	Toimitilojen tiivistäminen vaikuttaa tukipalveluihin, sillä palveluiden keskittäminen muuttaa tilantarvetta ja työympäristöjen käyttöä. Tämä voi edellyttää tukipalveluiden toimintatapojen ja resurssien uudelleenjärjestelyä, kuten siivouksen, kiinteistönhuollon, välinehuollon ja logistiikan suunnittelua, jotta palvelut tukevat henkilöstön ja asiakkaiden tarpeita tehokkaasti ja sujuvasti. Lisäksi hallinnolliset tukipalvelut, kuten sihteerityö, voivat muuttua, kun keskitetyt tilat ja moniammatilliset tiimit vaikuttavat asiakirjahallintaan, kokousjärjestelyihin ja työprosessien koordinointiin. Tavoitteena on, että tukipalvelut tukevat henkilöstön ja asiakkaiden tarpeita tehokkaasti ja sujuvasti myös tiiviimmässä toimintaympäristössä.
Muut työntekijäryhmät/ sisäiset sidosryhmät	Palveluiden yhteensovittamista tukemaan muodostetaan eri toimialojen ja palveluiden välinen yhteinen johtoryhmärakenne, jossa hallintorajat ylittävästi linjataan ja päätetään erityisesti lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevista kokonaisuuksista. Tämä mahdollistaa palveluiden yhtenäisen ohjauksen ja moniammatillisen yhteistyön sekä vahvistaa sisäisten sidosryhmien roolia palveluiden kehittämisessä. Jatkovalmistelussa arvioidaan erityisesti perustason palveluiden yhteyttä universaaleihin palveluihin sekä kuntien sivistystoimen ja nuorisotoimen palveluihin. Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut liittyvät tiiviisti myös muihin palveluihin, erityisesti lastensuojelun palveluihin, mikä korostaa kokonaisvaltaisen palveluketjun merkitystä ja sisäisten sidosryhmien yhteistyön tarvetta.

Henkilöstö, aikuiset

Vaikutukset	Uudistamisehdotus
Henkilöstön riittävyys ja saatavuus	Henkilöstöresurssin vahvistaminen peruspalveluissa vaatii käytettävissä olevan resurssin kohdentamista perus- ja erityistason välillä perustuen asiakasmääriin ja palvelutarpeeseen. Eri henkilöstöryhmien saatavuudessa eri työryhmiin on eroja. Erityishenkilöstön, esim.psykiatrit, rekrytoinneissa on haasteita.
Työyhteisö ja johtaminen	Perustettava toimialat ylittävä johtoryhmä tukee yhteensovittavaa ja jaettua johtamista, vahvistaa päätöksenteon tueksi muodostettavaa tietokokonaisuutta, ohjaa seuraamaan voimavaroja ja niiden kohdentamista tarkoituksenmukaisesti, ohjaa vaikuttavuuden seurantaan palvelukokonaisuuksissa, ohjaa huomioimaan systeemivaikutukset. Moniammatillisissa työryhmissä työyhteisön tuki. Perustasolla korostuu etäjohtaminen päivittäisjohtamisessa.
Työntekopaikka /toimipisteet	Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut tuotetaan kolmesta aluekeskuksesta Iisalmi, Kuopio ja Varkaus. Toimipisteet sijoittuvat aluekeskuksia ympäröiviin kuntiin palvelutarpeen mukaisesti. Aluekeskuksiin tuotetaan tarvittavat palvelut, myös mm. psykologi ja psykiatripalvelut.
Työntekijät ja lähiesihenkilöt	Henkilöstöresurssien kohdentaminen suunniteltava ja toteutettava palvelutarpeen mukaisesti. Kaikkien ammattiryhmien lähiesihenkilöt selkeästi määriteltä noudattaen yhteneväistä käytäntöä koko hyvinvointialueella.
IT-palvelut	Tietoyhteydet ja laitteet tulee turvata kaikkiin toimipisteisiin, huomioiden liikkuvan työn välineistö ja etätöiden mahdollistaminen. Sähköisen asiointipalveluiden tarvitsemien järjestelmien ja välineistön toimivuus varmistettava.
Digitalisaatio	Digitaalisten ja etäyhteyksien käyttöä laajennetaan niihin tilanteisiin, joihin se on mahdollista. Huomioidaan potilaiden haasteet ja rajoitteet.
Tukipalvelut	Toimitilamuutokset huomioitava tukipalvelujen tarpeessa.
Muut työntekijäryhmät/ sisäiset sidosryhmät	Palveluiden yhteensovittamista tukemaan muodostetaan eri toimialojen ja palveluiden välinen yhteinen johtoryhmärakenne.

Talous, lapset ja nuoret

Vaikutukset	Uudistamisehdotus
Investoinnit	Investointiesityksiä ei ole, joten investointien osalta ei arvioida merkittäviä vaikutuksia talouteen tässä vaiheessa.
Henkilöstö	Valmistelussa on tunnistettu henkilöstöresurssin vaje peruspalveluissa. Henkilöstön uudelleen kohdentamisella voidaan osittain vastata tähän vajaukseen, mutta vaikutus henkilöstökuluihin riippuu käytettävissä olevien resurssien riittävydestä ja uudelleenjärjestelyn laajuudesta. Mikäli resurssien uudelleen kohdentaminen ei riitä kattamaan palvelutarvetta, henkilöstökulujen lisäystarve voi syntyä. Tämä edellyttää huolellista suunnittelua, jotta palvelut voidaan turvata taloudellisesti ja riittävästi myös peruspalveluissa.
Toimitilat	Toimitilojen tiivistämismahdollisuuksia arvioidaan palveluiden keskittämisen ja resurssien tehokkaamman käytön näkökulmasta. Tilojen yhteiskäyttöä edistetään tilavarauksien ja muiden käytännön järjestelyjen avulla, mikä tukee toimitilojen optimaalista hyödyntämistä ja voi vähentää tilakustannuksia pitkällä aikavälillä.
Liikkuvat/ jalkautuvat palvelut	Perustason työryhmät jalkautuvat alueen kuntiin palvelutarpeen mukaisesti, mikä lisää palveluiden saavutettavuutta erityisesti niille asiakkaille, joilla lähipalvelut eivät ole helposti saatavilla. Liikkuva työ kuitenkin aiheuttaa kustannuksia, kuten henkilöstön työaikakustannuksia siirtymien vuoksi, matkakuluja ja mahdollisia lisäresursseja välineistön ja logistiikan osalta. Nämä kustannukset tulee huomioida palveluiden suunnittelussa ja resurssien kohdentamisessa, jotta palvelut voidaan toteuttaa tehokkaasti ja taloudellisesti kestävästi.
Digitaaliset palvelut ja etäpalvelut	Sähköisten ja etäpalveluiden käyttö lisääntyy, ja niitä hyödynnetään tarkoituksenmukaisesti eri työskentelyn vaiheissa. Taloudellisesti tämä voi vähentää esimerkiksi matkakuluja ja henkilöstön siirtymäaikoihin liittyviä kustannuksia, samalla kun saavutettavuus ja palvelun tehokkuus paranevat. Toisaalta digipalveluiden käyttöönotto edellyttää investointeja laitteisiin, järjestelmiin ja koulutukseen, mikä muodostaa alkuvaiheen kustannuksia. Kokonaisuutena digitaalisuus voi pitkällä aikavälillä tukea talouden kestävyttä tehostamalla palvelutuotantoa ja vähentämällä fyysisen asioinnin aiheuttamia kuluja.
Digitalisaatio	Digitaalisten palveluiden lisääminen ja niiden käyttömahdollisuuksien laajentuminen voi vaikuttaa talouteen sekä kustannussäästöjen että alkuinvestointien kautta. Sähköisten palveluiden käyttöönotto ja laajentaminen edellyttävät investointeja laitteisiin, ohjelmistoihin, järjestelmiin sekä henkilöstön koulutukseen ja uuden osaamisen kehittämiseen. Toisaalta digitaalisuus voi pitkällä aikavälillä vähentää fyysisen asioinnin aiheuttamia kustannuksia, kuten matkakuluja ja työajan siirtymäkustannuksia, sekä tehostaa palveluiden tuottamista, mikä tukee taloudellista kestävyttä ja resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä.
Tukipalvelut	Tukipalveluiden osalta ei todennäköisesti synny merkittäviä lisäkustannuksia. Toimitilojen tiivistyminen voi vähentää joidenkin tukipalveluiden, kuten siivouksen ja välinehuollon, tarvetta. Samalla keskitettyjen tilojen ja moniammatillisten tiimien myötä työjärjestelyjä ja vastuunjakoa voidaan kehittää, mikä saattaa muuttaa hallinnollisten tukipalveluiden, kuten sihteerityön, tarvetta. Näin tukipalvelut voidaan järjestää tehokkaasti, taloudellisesti ja henkilöstön tarpeet huomioiden.

Talous, aikuiset

Vaikutukset	Uudistamisehdotus
Investoinnit	Uudisrakentaminen ei ole suunnitelmassa.
Henkilöstö	Omana toimintana päihdepalveluiden laajentuminen tuottaa tarpeen henkilöstön lisäykselle, joka puolestaan tuottaa kasvua henkilöstökuluihin. Ostopalvelut vähenevät selkeästi ja tällä pystytään kompensoimaan kasvavia henkilöstömenoja.
Toimitilat	Uudet toiminnot päihdepalveluissa sijoittuvat suunnitelmassa omiin olemassa oleviin toimitiloihin.
Liikkuvat/ jalkautuvat palvelut	Leasing-autokustannukset voivat lisääntyä.
Digitaaliset palvelut ja etäpalvelut	Kustannukset digipalveluista voivat kasvaa. Etäpalvelut tuovat säästöä henkilöstön matkakustannuksiin.
Digitalisaatio	Tilavarausjärjestelmien automatisaation älykkäämpi ohjaus mahdollistaa tilatehokkuuden lisäämisen ja sitä kautta tilakustannusten laskua.
Tukipalvelut	Tukipalveluiden kustannusten lisääntyminen uusiin toimintoihin Varkauden päihdeosasto ja selviämishoitoasemat Kuopiossa ja Varkaudessa.

Riskiarviointi, lapset ja nuoret

	Uudistamisehdotus
Palveluiden tasapuolinen saatavuus	Palvelut tulee järjestää lakisääteisen tarpeen mukaisesti, ja ikärajojen yhdenmukaistaminen sekä perustason palveluiden laajentaminen kattamaan kaikissa kunnissa 0–19-vuotiaat lapset ja nuoret edellyttää resurssien kohdentamista. Riski syntyy, jos resurssit eivät riitä kattamaan palvelutarvetta kaikissa kunnissa yhdenvertaisesti, mikä voi johtaa viiveisiin, alueellisiin eroihin palveluiden saatavuudessa ja palvelujen kuormittumiseen. Riskin hallitsemiseksi on suunniteltava henkilöstön kohdentaminen, liikkuvien palveluiden hyödyntäminen ja tarvittavien tukitoimien varmistaminen.
Tukipalveluiden saatavuus	Sähköisten palveluiden laajentaminen tarkoituksenmukaisesti voi vaikuttaa tukipalveluiden tarpeeseen ja työnkuviin. Hallinnolliset tukipalvelut, kuten sihteerityö, voivat kohdentua uudella tavalla, ja niiden riittävyys on varmistettava, jotta palveluprosessit toimivat sujuvasti. Riski syntyy, jos hallinnolliset tukipalvelut eivät vastaa digitaalisten palveluiden ja keskitettyjen työryhmien tarpeita, mikä voi heikentää palveluiden sujuvuutta ja henkilöstön työskentelyedellytyksiä.
Henkilöstön saatavuus	Henkilöstön saatavuudessa voi esiintyä haasteita erityisesti reuna-alueilla ja erityishenkilöstön osalta, kuten psykiatrien ja muiden vaativien asiantuntijoiden rekrytoinnissa. Tämä voi aiheuttaa viiveitä palveluiden toteutumisessa, lisätä työkuormaa ja vaikuttaa palveluiden yhdenvertaisuuteen eri alueilla. Riskin hallitsemiseksi tarvitaan ennakoivaa henkilöstösuunnittelua, rekrytointistrategioita ja mahdollisuuksien mukaan liikkuvien palveluiden tai etätöiden hyödyntämistä.
Kustannuskehityksen hallinta ei toteudu	Perustason palveluiden vahvistaminen ja laajentaminen kattamaan 0–19-vuotiaat kaikissa kunnissa parantaa palveluihin pääsyä oikea-aikaisesti ja ohjautumista hoidon tarpeen mukaisesti oikean tasoisen hoidon piiriin. Mikäli kustannuskehitystä ei hallita, riskinä on, että palveluprosessit eivät toimi sujuvasti, yhdyspintayhteistyö jää puutteelliseksi ja resurssit kohdentuvat tehottomasti. Tämä voi johtaa korkeampiin kokonaiskustannuksiin asiakkaan palveluissa, palveluiden keskeytymisiin tai viiveisiin sekä mahdollisiin epätasaisuuksiin palveluiden saatavuudessa. Riskin hallitsemiseksi tarvitaan suunnitelmallista resurssien kohdentamista, sujuvien palveluprosessien varmistamista ja tehokasta yhteistyötä eri palvelu- ja toimialojen välillä.
Uudistuksen toimeenpano ei toteudu	Peruspalveluiden vahvistamisella, ikärajojen yhtenäistämällä ja palveluiden laajentamisella kattamaan 0–19-vuotiaat kaikissa kunnissa on merkittävä vaikutus erityispalveluiden tarpeeseen, asiakkaan oikea-aikaiseen palveluun pääsyyn sekä väestön yhdenvertaisuuteen palveluiden saatavuudessa. Mikäli uudistuksen toimeenpano viivästyy tai ei toteudu suunnitellusti, riskinä on palvelupolkujen pirstaleisuus ja hoidon jatkuvuuden heikkeneminen yli yksikkö- ja ammattirajojen mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Tämä voi johtaa asiakkaiden palvelutarpeiden viivästymiseen, eriarvoisuuteen ja palvelujen kuormittumiseen. Toimeenpanon onnistuminen on keskeinen sote-uudistuksen tavoite, ja sen varmistaminen edellyttää suunnitelmallista resurssien kohdentamista, moniammatillista yhteistyötä ja palveluprosessien selkeyttämistä.

Riskiarviointi, aikuiset

	Uudistamisehdotus
Palveluiden tasapuolinen saatavuus	Palveluiden tasapuolinen saatavuus ei toteudu, eriarvoisuus ja palveluiden liiallinen keskittyminen rajaa palveluiden sijoittumista pois reuna-alueilta. Tasapuoliseen saatavuuteen liittyen on huolehdittava potilaiden pääsystä oikea-aikaiseen ja tilanteen vaatiman palvelun piiriin. Eli tarpeen mukainen hoidon porrastus on välttämätöntä säilyttää ja selkeyttää. Perustasolle järjestettävä sujuva konsultaattiorakenne.
Henkilöstön saatavuus	Henkilöstön saatavuudessa haasteita reuna-alueilla etenkin erityishenkilöstössä, esim. Varkauden päihdeosasto.
Kustannuskehityksen hallinta ei toteudu	Haasteet kustannusten hallinnassa on huomioitava. Voi vaatia muutoksia aikaisemmin esitettyihin suunnitelmiin.
Uudistuksen toimeenpano ei toteudu	Palveluiden taso ja saatavuus uhkaa heikentyä. Henkilöstön saatavuus uhkaa myös heikentyä.

Ympäristö

Vaikutukset	Lapset, nuoret ja aikuiset
Ilmastonmuutos, luontoarvot	Palveluverkon keskittäminen todennäköisesti lisää liikenteestä aiheutuvia päästöjä asiakkaiden asiointimatkojen pidentyessä. Vaikutus kohdistuu erityisesti henkilöautoliikenteeseen, mikäli vaihtoehtoisia kulkutapoja ei ole riittävästi saatavilla. Henkilökunnan liikkuvan työn lisääntyminen kasvattaa niin ikään liikennepäästöjä. Tässä valmisteluvaiheessa vaikutusten tarkkaa laajuutta on kuitenkin vaikea arvioida, sillä se riippuu muun muassa matkojen määrästä, pituudesta ja käytettävistä kulkutavoista. Digitaalisten palvelujen ja etätöiden lisääminen voi vähentää liikkumistarvetta ja siten pienentää liikenteen päästöjä. Toisaalta digitaalisen infrastruktuurin energiankulutus sekä esimerkiksi tekoälyn käytön yleistyminen voivat lisätä sähkönkulutusta ja välillisiä päästöjä, mikä osittain heikentää saavutettavia ilmastohyötyjä. Kokonaisvaikutus ilmastonmuutokseen ja luontoarvoihin riippuu siitä, missä määrin fyysinen liikkuminen korvautuu digitaalisilla ratkaisuilla sekä siitä, millaisia energiaratkaisuja ja liikkumismuotoja käytetään.
Yhdyskuntarakenne (rakennettu ympäristö)	Tilatehokkuuden lisäämisellä voi olla vaikutuksia kuntien tai muiden toimijoiden omistamiin tiloihin, mikäli käytössä olevien toimitilojen määrä tai käyttötarkoitus muuttuu. Mahdolliset muutokset voivat heijastua esimerkiksi tilojen vuokraukseen, ylläpitoon tai jatkokäyttöön. Uudistusehdotus ei sisällä uusia lisärakentamiskohteita, joten välittömiä rakentamiseen tai maankäytön laajenemiseen liittyviä vaikutuksia ei tässä vaiheessa ole tunnistettavissa. Vaikutukset tarkentuvat toimeenpanovaiheessa, kun tilatehokkuuden käytännön ratkaisut ja toteutustavat konkretisoituvat. Uudistusehdotuksessa ei ole määritelty selkeitä tilojen vähennyskohteita, joten mahdolliset muutokset kohdistuvat yleisellä tasolla tilojen käyttöasteeseen ja organisointiin, eivät yksilöityihin kohteisiin.
Työllisyys ja työelämä	Mielenterveys- ja päihdepalveluiden uudistuksessa ei esitetä sellaisia toimenpiteitä, jotka vähentäisivät työvoiman määrää hyvinvointialueen palveluissa. Uudistuksen tavoitteet kohdistuvat palvelujen rakenteeseen ja toteutustapoihin, eivät henkilöstön määrälliseen vähentämiseen. Mielenterveyteen liittyvät syyt ovat kansallisesti merkittävimpiä työssäpoissaolojen ja työkyvyttömyyden aiheuttajia. Näin ollen palveluiden toimivuudella ja saavutettavuudella voi olla välillisiä vaikutuksia työelämään ja työllisyyteen laajasti eri toimialoilla ja työnantajasektoreilla. Työterveyshuollon rooli on keskeinen erityisesti varhaisessa tunnistamisessa, hoitoon ohjautumisessa ja työkyvyn tukemisessa. Toimiva yhteistyö työterveyshuollon ja muiden palveluiden välillä voi edistää oikea-aikaista tuen saantia ja ehkäistä pitkittyviä työkykyhaasteita. Lisäksi on huomioitava kulttuuriset ja ylisukupolviset haasteet, jotka voivat vaikuttaa työllistymiseen ja työmarkkina-asemaan maantieteellisestä sijainnista riippumatta. Palvelujärjestelmän kyky tunnistaa ja huomioida nämä tekijät voi osaltaan tukea yhdenvertaisia työllistymismahdollisuuksia.

Sidosryhmät

Vaikutukset	Uudistamisehdotus
Kunnat ja elinvoima, aluekehitys ja maaseutu	Väestön ikääntyminen tai kokonaisväestömäärän väheneminen ei suoraan tarkoita palvelutarpeen vähenemistä. Palvelutarve jakautuu eri ikäryhmien välillä epätasaisesti ja voi ilmetä ennakoitua voimakkaampana tietyissä ryhmissä tavoilla, jotka eivät täysin noudata väestöennusteisiin perustuvia tarvearvioita. Haja-asutusalueilla julkisen liikenteen vähäisyys vaikeuttaa merkittävästi palveluihin hakeutumista silloin, kun etäisyydet ovat pitkiä. Tämä korostuu erityisesti tilanteissa, joissa digitaaliset palvelut eivät ole tosiasiallisesti saavutettavia tai riittäviä vaihtoehtoja. Digitaalisten palveluiden hyödyntämistä voivat rajoittaa laitteiden puute, puutteellinen verkkoyhteys tai osaamisvajae digitaalisten välineiden käytössä. Tämä voi lisätä alueellista ja sosiaalista eriarvoisuutta, mikäli fyysisiä palveluita keskitetään. Palvelutuotannon muutoksilla voi olla merkittäviä vaikutuksia erityisesti heikommassa asemassa olevien henkilöiden mahdollisuuksiin hakeutua palveluihin. Muutosten suunnittelussa on tärkeää arvioida saavutettavuutta kokonaisvaltaisesti, jotta alueellinen elinvoima ja asukkaiden yhdenvertaiset palvelumahdollisuudet voidaan turvata.
Pohjois-Savon elinvoima	Pohjois-Savon hyvinvointialue on merkittävä työllistäjä alueella, ja sillä on keskeinen rooli alueen taloudellisessa ja sosiaalisessa rakenteessa. Palveluverkon laajuudella ja työpaikkojen maantieteellisellä sijoittumisella on vaikutuksia kuntien elinvoimaan, muun muassa ansioverotulojen kertymisen, ostovoiman ja paikallisen palvelukysynnän kautta. Palveluiden mahdollinen keskittäminen tai toimipisteiden sijaintimuutokset voivat vaikuttaa työpaikkojen alueelliseen jakautumiseen ja siten heijastua kuntien taloudelliseen kehitykseen eri tavoin. Yliopistollisella sairaalalla on merkittävä vetovoima- ja pitovoimatekijä Pohjois-Savon elinvoiman kannalta. Sen toiminta kytkeytyy tiiviisti alueen sosiaali- ja terveydenhuollon oppilaitoksiin, ja vahva synergia tukee osaavan työvoiman saatavuutta sekä opiskelijamäärien kehittymistä. Tämä kokonaisuus vahvistaa alueen asemaa koulutus-, tutkimus- ja osaamiskeskittymänä sekä tukee pitkän aikavälin aluekehitystä.
Yritykset (sosiaali- ja terveydenhuollon yritykset) ja kolmas sektori	Mielenterveys- ja päihdepalveluita on lähtökohtaisesti tuotettu ja tuettu monituottajamallin mukaisesti eri palvelutasoilla. Yritykset ja kolmannen sektorin toimijat ovat siten keskeinen osa palvelukokonaisuutta, täydentäen julkista palvelutuotantoa sekä tuoden erityisosaamista ja matalan kynnyksen tukea. Hyvinvointialueen taloudellinen tilanne rajaa kuitenkin merkittävästi mahdollisuuksia tukea järjestöjen toimintaa taloudellisesti tai hankkia palveluita yrityksiltä yli lakisääteisen tai toiminnallisesti välttämättömän minimitason. Poikkeuksena ovat sellaiset osaamisalueet tai palvelut, joita hyvinvointialueella ei ole mahdollista tuottaa omana toimintana. Palvelutuotannon muutokset voivat vaikuttaa yritysten ja järjestöjen toimintaedellytyksiin, ennakoitavuuteen ja rahoitus pohjaan. Tämä voi heijastua erityisesti pieniin ja paikallisiin toimijoihin sekä niihin toimintoihin, jotka perustuvat täydentävään tai ennaltaehkäisevään työhön. Hyvinvointisuunnitelma muodostaa usean toimijan yhteisen näkemyksen alueen asukkaiden hyvinvointitarpeista. Sen toteuttaminen edellyttää jatkossakin yhteistyötä julkisen sektorin, yritysten ja kolmannen sektorin välillä, jotta palvelukokonaisuus vastaa monimuotoisiin ja muuttuviin tarpeisiin kustannustehokkaasti ja vaikuttavasti.
Yta-alue ja muut hyvinvointialueet	Valmistelussa on tunnistettu osa-alueita, joiden osalta on tarkoituksenmukaista tarkastella erityisosaamisen järjestämistä ja tuottamista yhteistyössä YTA-alueen sisällä tai valtakunnallisesti. Tällaisia voivat olla esimerkiksi vaativat ja harvinaiset palvelut, joissa osaamisen keskittäminen voi tukea laatua, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Yhteistyöratkaisut voivat vaikuttaa palveluiden työnjakoon, resurssien kohdentamiseen sekä osaamisen saatavuuteen eri alueilla. Samalla ne voivat vahvistaa alueiden välistä työnjakoa ja vähentää päällekkäisyyttä. Kokonaisuus tarkentuu neuvotteluissa muiden hyvinvointialueiden kanssa, ja vaikutusten arviointi täsmentyy sen mukaan, millaisia yhteistyö- ja työnjakomalleja sovitaan.

Pohjois-Savon
hyvinvointialue